

Forfatter: Knudsen, Jakob

Titel: Udrag fra Gjæring Afklaring

Citation: Knudsen, Jakob: "Gjæring Afklaring", i Knudsen, Jakob: *Gjæring Afklaring*, udg. af Poul Zerlang , Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Borgen, i samarbejde med Nyt Dansk Litteraturselskab, cop. 1988, s. 413. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-knudsenj01val-shoot-idm140346602990960/facsimile.pdf> (tilgået 25. april 2024)

Anvendt udgave: Gjæring Afklaring

lykkelære, lader hun ham vide, at hun er konfirmeret. Pastor Grabow taler «næsten i Prædiketone» om enheden i naturen.

Der kan også være ligheder, når det drejer sig om ikke-religiøse udtryk. Da Karl nærmer sig Rebekka, stiger han som Columbus over i den ny Verdens, og Meyer beskriver højskolens udvikling gennem tiderne som en åndelig Columbusfærd.

Forskellene beror især på, at Georg Brandes er den endnu levende helt, «som havde vovet Livet for en Idee og samlet en Hær om sin Fane», medens det er alt for længe siden, at grundtvigianernes store åndskæmpe levede. Nu findes der ikke mere helte i højskolen, og hvis man endelig skal nævne en vovehals som onkel Jørgen, er der ingen stil over ham. Tidligere blev det nævnt, at de elementære kræfter hos Rebekka fremtrådte som det tørre og kølige, medens Karl karakteriseredes ved det lummerhed. Mere positivt – set fra Karls standpunkt – kan man sige, at grundtvigianerne ejer varme, medens brandesianerne må nøjes med lysglansen, der ifølge Grundtvig er Helvedes kval.

Den afgørende forskel er, at for Karl – og fortælleren – er kristendommen virkelighed, medens brandesianernes frie tanke er som en svævende drøm.

Historien

I romanen møder vi ikke kun kulturkamp, men også politisk historie. Der er tale om såvel fortids- som nutidshistorie.

Børnens oplevelse af fortidshistorien beror som fremhævet på onkel Jørgens fortælling(er). Hans tilhørere oplever historien, medens han udlægger den.

Oplevelsen er så stærk, at Karl føler sig som deltager i «denne Aandens store, herlige Livsstrøm, som kom helt fra de gamle, gamle Dage, – aa, Gud, de var jo allesammen med derude: baade Vaademar Sejr og Olav Tryggesøn og Grundtvig og han selv og Bjørnson og Henriette og de Andre» (G. A., 26).

Lidelsen bygges på sondringen mellem jætter og aser. Fra oldtiden og frem til – men ikke med – Holberg hersker ånden, men herefter lægger jættemørket sig tungt over landet. I det 19. århundrede frembringer Grundtvig et nyt gennembrud for ånden. Men i 1864 sker det, som gør «Aaret 1864 til det store, forfærdelige Aar i Ver-

dens Historie: at da viste det sig, at hele Verden var bleven en anden. Alle Steder var det de Onde, det var Jætterne, der havde faaet Magten.»

I timerne, hvor præsten drøfter tingene med børnene, kommer enkelte stumper af virkelighed frem. Kathrine kan huske, da prøjerne kom: »Jeg og saa Inger Johanne stod nede i Jordbærstykket, og saa lige med eet kom der to i lange, graa Kapper og Spidser paa Hjelme-ne, og saa holdt de Bajonetterne skraat ned for sig –«

Man føler kontrasten mellem denne lille pålidelige erindring og præstens vision af den løbende strid mellem jætter og aser, kulmine-rende i den forfærdelige katastrofe i 1864. Også perioden 1865-1871 skildres med as-jætte-terminologien, men herefter afløses myten stort set af konkret samtidshistorie. Vi er i provisorietiden med stri-den mellem Venstre og Højre, 1877-1885. Der er ikke tale om et stort historisk panorama som hos Pontoppidan, snarere om en frem-stilling af de vigtigste begivenheder næsten år for år. Disse spejles så i Holting.

Konflikten mellem Venstre og Højre får indflydelse på sogne- og menighedspolitik. Man har i flere år rumiet med, at en jernbane skul-le føres gennem området. Så længe Højre-politikerne lokker med dette, holder Venstrefolkene sig i skindet. I en sådan periode stottes ønsket om en frimenighed kun af de trofaste. Når løfterne ikke hol-des, vokser oppositionen, og man støtter præsten. Et eksempel på, hvordan kras materialisme spiller en rolle på egne.

Henimod slutningen belyses ikke mere den vanhellige alliance mellem Højre- og Venstrepolitikere. Nu gælder det det rivende op-gør mellem autoriteterne og onkel Jørgen, som efter sin bustrus død har glemt al menneskefrygt og tordner mod myndighederne. Både han og Karl er rede til at myrde Højres konsilspræsident Estrup.

Jakob Knudsens egen stemme hører man tydeligt i de bidende angreb på præsterne, der skildres som ægte efterkommere af Kierke-gaards Ludvig From, som havde så uendelig svært ved at søge Guds rige, fordi han først skulle søge alt muligt andet godt.

Præsternes og mange menighedsmedlemmers kritik og sladder omkring Karls og Henriettes forhold fører tanken hen på Jakob Knudsens oplevelser, da han lod sig skille fra Sophie Plockross og 1896 ægtede Helga Beck, den nittenårige datter af højskoleforstander Jens Bek.